

SPORTO PAVELDAS: SKLAIDOS ERDVĖS IR SAUGOJIMO GALIMYBĖS

Stanislovas Norkus, Rytis Alūzas

Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto
Kūno kultūros ir sporto edukologijos katedra
P. Višinskio g. 25, LT-76351 Šiauliai, Lietuva
Telefonas (+370 41) 595 760
Elektroninis paštas kkk@cr.su.lt

Regina Tamulaitienė

Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto
Istorijos katedra
P. Višinskio g. 25, LT-76351 Šiauliai, Lietuva
Telefonas (+370 41) 595 784
Elektroninis paštas regatamul@yahoo.com

Pateikta 2012 m. vasario 3 d., parengta spausdinti 2012 m. rugsėjo 12 d.

***Anotacija.** Straipsnyje nagrinėjamas sporto paveldas – reikšmingas kūno kultūros ir sporto tyrimo šaltinis, padedantis tikslinti, išryškinti ir konkretizuoti istorinių sporto procesų ir įvykių detales, nustatyti jų prasmę, svarbą ir reikšmę valstybės politinėje ir sociokultūrinėje raidoje. Remiantis mokslinės literatūros analize ir empirinio tyrimo duomenimis, apibendrinta individuali asmenų sporto paveldo kaupimo ir saugojimo patirtis, pristatytos sporto paveldo aktualizacijos ir išsaugojimo formos, nustatytos ir išryškintos pagrindinės sporto paveldo kolekcijų kaupimo tendencijos ir įvairovė lokaliaje geografinėje Šiaurės Lietuvos teritorijoje. Tiriami populiariausi sklaidos būdai ir erdvės, atskleidžiamas visuomenės požiūris ir nuostatos į sporto daiktų kolekcionavimą, sisteminami sporto paveldo motyvacijos duomenys, nuostatos į kaupimo, saugojimo svarbą, disponavimo būklę, išskiriamos dažniausiai sporto*

paveldo kolekcijoms kylančios grėsmės. Tyrimo duomenys sisteminami, analizuojami ir apatariami kokybinės turinio analizės (angl. classic content analysis) metodu. Atlikto kokybinio tyrimo pagrindu formuluojamos išvados dėl sporto paveldo saugojimo sąlygų, sklaidos galimybių, reglamentavimo ir teisinio įforminimo.

Reikšminiai žodžiai: sporto paveldas, sporto kolekcija, kolekcionavimas.

Įvadas

Lietuvos Respublikos sporto politikos strateginiuose dokumentuose¹ Europos Sąjungos kultūros konvencijoje ir kt.² nuolatos pabrėžiama sporto ir socialinės politikos dermė, sporto socialinis vaidmuo, apimantis gyventojų sveikatos ir sveikos gyvensenos, didesnio darbingumo, visuomenės sanglaudos, laisvalaikio ir užimtumo, pilietinio sąmoningumo ugdymo funkcijas. Vienas iš siekinių – puoselėti sporto socialinės reikšmės visuomenėje suvokimą, įtraukti ir integruoti sporto visuomenę į racionalių strateginių tikslų, tolerancijos, lygybės ir demokratijos principais paremto bei visiems prieinamo sporto įgyvendinimą. Visa tai gali būti realizuojama kaupiant sporto paveldą, stiprinant kolekcininkų bendradarbiavimą, organizuojant sporto daiktų parodas, rengiant edukacinio ugdymo sportu programas. Sporto paveldo reliktai yra šaltiniai, per kuriuos galima rekonstruoti praeities įvykius, stiprinti tautinę savimonę, pilietiškumą. Praeities, dabarties ir ateities aspektu per sporto paveldą galima konstruoti šiuo metu itin aktualią tautinio identiteto problemą. Asmenybės ir visuomenės integracijos veiksnys – kūno kultūra ir sportas, aprėpia įvairius nuo fizinio iki dvasinio žmogaus funkcionavimo lygmenis, sukaupia nemažai sportinę veiklą atspindinčių daiktų, kuriuos svarbu tyrinėti, pasiekti, kad jie būtų tinkamai įforminti, taptų žinomi ir demonstruojami.

Lietuvos sporto muziejuje Kaune 2011 m. gegužės 18 d., minint tarptautinę muziejų dieną, buvo surengtas pirmasis Lietuvoje veikiančių sporto muziejų ir sporto kolekcininkų simpoziumas, kuriame dalyvavo visuose šalies regionuose esančių šių kultūros židinių darbuotojai, kolekcininkai, išrinkta Lietuvos sporto muziejų ir sporto kolekcininkų tarpusavio bendradarbiavimo taryba, patvirtinta veiklos programa. Tai rodo, kad tyrimo tema, apimanti sporto paveldo kaupimo praktiką, sporto kolekcijų atsiradimo priežastis ir kolekcionavimo motyvus, sklaidos erdvės ir galimas perspektyvas, kylančias grės-

- 1 Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. XI-1296 „Dėl 2011–2020 metų valstybinės sporto plėtros strategijos patvirtinimo“. Vilnius [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-03]. <<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=22FA25A7-8395-4B1F-B6EB-5149504F601C>>; Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas. Vilnius: Lietuvos sporto informacijos ir specialistų tobulinimo centras, 1995; Konferencijos „Valstybės sporto politika: problemos ir jų sprendimo būdai“ rezoliucija, 2007 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-03]. <<http://www.losc.lt/lit/rezoliucija/186>>; Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. XI-52 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ Vilnius [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-03]. <http://www.smm.lt/veikla/docs/lrv/15_vyr_programa.pdf>.
- 2 Europos kultūros konvencija. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 101-3599; Baltoji knyga dėl sporto [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-01-20]. <http://ec.europa.eu/sport/documents/white-paper/whitepaper-short_lt.pdf>.

mes, yra šiuolaikiška ir labai aktuali. Ji moksliniu, kultūriniu, istoriniu, tautiniu ir kitais aspektais skatina sportą ir kūno kultūrą, atspindi regiono, valstybės istoriją, visuomenės socialinę, kultūrinę ir ekonominę raidą, išplečia neformalaus ugdymo galimybes.

Istoriografijos ir šaltinių, susijusių su sporto paveldu, yra labai mažai. Tyrimo tikslui įgyvendinti remiamasi kultūros paveldą analizuojančių lietuvių ir užsienio mokslininkų darbais. Lietuvos muziejų veiklą nagrinėja ir jų ekspozicijas aptaria J. Kasperavičius³ Lietuvos muziejų raidą monografijoje bei mokomojoje knygoje apibendrina N. Keršytė⁴. Ši problematika atspindima ir autorių mokslinių straipsnių rinkinyje „Muziejiniai Vilniaus istorijos kontekstai“⁵.

Lietuvos sporto paveldas, kaip teigia S. Gečas⁶, yra kultūrinio paveldo dalis, kuriai priklauso originalūs materialinės išraiškos dalykai, – dokumentai, ikonografinė medžiaga (nuotraukos), sporto trofėjai, garso ir vaizdo fiksuoti archyvai, sporto asmenybių archyvai, taip pat su sportu siejama literatūra, periodinė spauda, mokslo darbai, meno kūriniai, prisiminimai ir kt. Sporto paveldo, kaip Šiaurės Lietuvos sporto kultūrinės atminties eksponavimo vietas, analizuoja R. Tamulaitienė⁷. Privačių sporto kolekcijų raišką tyrė S. Vaitkaitytė⁸.

F. Waidacher⁹ analizavo bendruosius muzeologijos pagrindus, F. Worwick¹⁰ – kultūros paveldo vertybių taikymą sporto paveldui tirti. Galimi požiūriai į paveldą apžvelgti F. Mairesse¹¹ darbuose. Autorius apibūdina kolekciją kaip visumą natūralių arba dirbtinių daiktų, laikinai arba galutinai laikomų už ekonominės veiklos ribų, specialiai saugomų tam tikslui pritaikytoje ir žvilgsniui prieinamoje uždaroje vietoje.

Straipsnyje, remiantis mokslinės literatūros analize ir empiriniu tyrimu, siekiama apibendrinti individualią praktinę sporto paveldo kaupimo ir saugojimo patirtį, pristatyti sporto paveldo proceso aktualizacijos ir išsaugojimo formas Šiaurės Lietuvoje. Asmenų, kaupiančių, saugojančių, tiriančių, eksponuojančių sporto paveldo vertybes, Lietuvoje daugėja, tačiau trūksta tyrimų, kuriuose apibendrinami individualūs sporto paveldo kolekcionavimo tikslai, motyvacija, patirtis ir sklaida.

3 Kasperavičius, J. *Lietuvos TSR muziejai*. Vilnius: Mintis, 1968; Kasperavičius, J. *Lietuvos TSR muziejai*. Vilnius: Mintis, 1977.

4 Keršytė, N. *Lietuvos muziejai iki 1940 metų*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2003; Keršytė, N. *Lietuvos muziejai. Pokyčiai ir tęstinumas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007.

5 *Muziejiniai Vilniaus istorijos kontekstai*. Keršytė, N. (sud.). Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2008.

6 Gečas, S. *Sporto paveldas: dabartis ir vizijos*. Konferencijos medžiaga. Vilnius: LOA, 2005, p. 9–13; Gečas, S. *Olimpinis švietimas ir sporto paveldas*. Konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: LKKA, 2003, p. 65–67.

7 Tamulaitienė, R. Kultūrinė atmintis Šiaurės Lietuvos sporte. *Žiemgala*. 2011, 1: 18–23.

8 Vaitkaitytė, S. *Privačių sporto kolekcijų raiška Šiauliuose*. (Rankraštis). 2009, p. 106.

9 Waidacher, F. *Bendrosios muzeologijos matmenys*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2007.

10 Worwick, F. The sustainability of sport heritage attractions: lessons from the Australian football league hall of fame. *Journal of sport tourism*. 2005, 10(4): 295–305; Worwick, F. Heritage, Nationalism, identity: the 1861–62 England Cricket Tour of Australia. *International Journal of the History of Sport*. 2002, 19(4): 55–69.

11 Mairesse, F. *Pasaulio muziejūnimas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-07]. <<http://www.bms.edu.lv/resources/2Muziejūnimas-prancuz-LT.pdf>>.

Tyrimo tikslas: ištirti lokaliuos bendruomenės kūno kultūros ir sporto paveldo įvairovę, pagrindines jo raiškos erdves ir išsaugojimo galimybes.

Tyrimo objektas: sporto paveldo kaupimas ir sklaida. Tyrimo erdvė – Šiaurės Lietuvos (Akmenė, Mažeikiai, Pakruojis, Pasvalys, Joniškis, Šiauliai, Kuršėnai, Radviliškis, Biržai) kolekcininkų 1918–2012 m. sukaupti vienarūšių daiktų rinkiniai.

Tyrimo metodai: teorinės literatūros, dokumentų, susijusių su sporto paveldu, analizė, anketinė apklausa, kokybinio tyrimo duomenų turinio analizė.

Tyrimo metodologija. Realiai situacijai identifikuoti ir kuo tikslesniems rezultatams gauti taikytas anoniminio anketavimo tyrimo metodas. Anketa sudaro trys struktūrinės dalys: įvadinė, demografinių kintamųjų (klausimų) ir pagrindinis blokas. Anketa mišri, ją sudaro uždari bei atviri klausimai, kurie teikia galimybių išsakyti individualias nuomones. Demografinių klausimų bloką sudaro 4, o pagrindinį bloką – 9 klausimai, skirti tyrimo problemai atskleisti. Tyrimas atliktas 2011 m. vasario – gegužės mėn. Jame dalyvavo Mažeikių, Akmenės, Pakruojo, Pasvalio, Joniško, Šiaulių, Kuršėnų, Radviliškio, Biržų rajonų ir miestų gyventojai, t. y. 275 informantai, iš jų 202 vyrai ir 73 moterys. Moterys sudarė 26,5 % apklaustųjų, o vyrai 73,5 % tyrimo imties.

Surinktų duomenų apdorojimui ir apibendrinimui taikyta kokybinė turinio analizė (angl. *classic content analysis*), atlikta pagal K. Cotton¹² rekomendacijas, kurių principais vadovaujantis randami ir identifikuojami leksiniai-semantiniai vienetai, reikšmingi tyrimui. Jie grupuojami pagal prasmės panašumą ir skirstomi į kategorijas, o šios – į subkategorijas. Darbe taikomi A. Straus, J. Korbin¹³, B. Bitino, L. Rupšienės, V. Žydžiūnaitės¹⁴ suformuluoti pagrindiniai kokybinio tyrimo duomenų analizavimo būdai. Pasitelkta E. Ramanauskaitės¹⁵ turinio analizės metodika, susieta su esminių bruožų (temų) sisteminimu, prasmių identifikacija ir jų tarpusavio sąveikos paieškomis, kai duomenys yra redukuojami į geriau valdomas formas, suformuojamos kategorijos bei subkategorijos ir ieškoma jų interpretacijos būdų. Tyrimo duomenys tipologizuojami pagal tyrimo uždavinius. Taip medžiaga įgauna kryptingumą, nes atrenkami aspektai, kurie reikalauja išsamios analizės.

1. Sporto paveldo kolekcionavimo patirties analizė

Tyrimo imties (N = 275) duomenys analizuojami ir kategorizuojami lentelėse. Informantai pagal profesijų pobūdį pasiskirstė taip: sporto pedagogai (treneriai, mokytojai, dėstytojai) ir vadybininkai sudarė 40 %, kitų profesijų atstovai – 52 %, nedirbantys asmenys – 8 % tiriamosios imties. Tai rodo, kad tyrimo rezultatai nėra suponuoti pagal

12 Cotton, K. Applying Total Quality Management Principly to Secondary Education, 2007 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-10-15]. <<http://www.nwerel.org/scpd/sirs/9/035.html>>.

13 Staus, F.; Korbin, J. *Osnovy kachestvennogo issledovanija: obosnovannaja teorija, procedury i tekhniki*. Per. S angl. i posleslovie T. S. Vasiljevoj. Moskva, 2001.

14 Bitinas, B.; Rupšienė, L.; Žydžiūnaitė, V. *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008.

15 Ramanauskaitė, E. *Šiuolaikinės kultūros fenomenų tyrinėjimai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2002.

specifines socialines ar hierarchines grupes ir gali būti laikomi pakankamai patikimais. Tyrimu sisteminama ir išryškinama sporto kolekcijų įvairovė ir tendencijos, apibendrinant sporto paveldo struktūros ir tipologijos duomenis, tiriamas susiformavęs požiūris į kolekcionavimą, sporto paveldo kaupimo ir išsaugojimo specifika, aptariamos visuomenės nuostatos į sporto paveldą. Informantai nurodo, kad sporto kolekcijų atsiradimas dažnai būna neplanuotas, kolekcijos kaupiamos savaime (*didelių pastangų kaupdamas nededu, jei daiktai papuola į rankas, pasidedu*) ir jų egzistavimo trukmė yra labai įvairi. Sporto daiktus dažniausiai kolekcionuoja sportininkai arba su sportu glaudžiai susiję asmenys.

Atsakymai į atvirą klausimą – „Kokie tai daiktai?“ – sporto kolekcijų įvairovėje (1 lentelė) išreikšta kategorijomis ir subkategorijomis.

1 lentelė. Sporto paveldo kolekcijų įvairovė

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Dažniausiai	Sporto trofėjai, prizai	<i>Tai laimėjimą įrodantys simboliai – taurės, medaliai [7]; Nugalėtojų taurės, medaliai, diplomai [10]; Tam renginiui pažymėti išleisti specialūs olimpiniai rubliai [5]; Turiu per 100 skirtingų futbolo klubų šalikų kolekciją [14]; Pasvalio ir Europos šalių futbolo federacijų, klubų gairėlės ir ženklukai [28]</i>
	Dokumentai	<i>Mano kolekcijoje nesuskaičiuojamai daug diplomų, garbės raštų [19]; Kolekcijoje turiu straipsnių apie sportą iškarpas, nuotraukas [3]; Tai sertifikatai, apdovanojimai [14]; Mano nuotrauka „Švyturio“ žurnalo viršelyje [9]</i>
	Sporto inventorius	<i>Sporto kolekcijoje turiu dviračius „Ereliukas“ ir „Kregždutė“, GT, ONE, slides – „Šartija“, „Estonija“, „Piarnu“, „Tisa“ [1]; Turiu „Nike“ startukus [16]; Kolekciją sudaro žolės riedulio lazdos, kamuoliukai [7]; Esu surinkęs badmintono plunksninukų kolekciją [116]; Kaupiu krepšinio kamuolius, sportinius batus [34]; Yra 3 teniso raketės, turinčios istorinę vertę [33]</i>
	Ikonografinė medžiaga	<i>Nuotraukos atspindi ilgametę varžybų eigą, kolekcijoje iš sportinės veiklos turiu dovanotų įvairių fotografijų [10]; Knygoje apie sportą yra A. Sabonio, Š. Marčiulionio ir kt. autografai [56]</i>
Pakankamai dažnai	Sportinė apranga	<i>Pačios pasisiūtą žolės riedulininkės sijonėlis [7]; Šalies rinktinės sportinė apranga [77]; Futbolo vartininko pirštinės, marškinėliai [18]</i>
	Daiktiniai prizai	<i>Pamenu dovanotą „Tauro“ televizorių, esu gavusi ne vieną arbatos servizą, skėtį, vazą [7]; Turiu laikrodžių, puodelių, kartą kaip nugalėtoja prizą gavau pliušinį meškiną, dažnai prizai buvo įvairios knygos, albumai [7]; Esu gavusi auksinį pakabuką [271]</i>

Informantai teiginiuose nurodė, kad dažniausiai už sportinius pasiekimus buvo apdovanojami įprastais trofėjais: taurėmis, prizais, diplomais, medaliais (*dažniau gaudavau taurės, medalius, diplomus, garbės raštus nei kitokias dovanas*). Nemažą sporto

kolekcijų dalį sudaro daiktai, siejami su sporto šakos inventoriu (kolekciją sudaro žolės riedulio lazdos, kamuoliukai) ar dokumentais (sertifikatai, apdovanojimai; mano kolekcijoje nesuskaičiuojamai daug diplomų, garbės raštų). Didžiausią vertingų daiktų dalį sudaro sporto trofėjai, prizai, dokumentai, sporto inventorius ar ikonografinė medžiaga. Minimi suvenyrai ar kiti estetiškai, estetiškai-praktiškai reikšmę turintys daiktai, įvairios atminimo dovanos (pamenu dovanotą „Tauro“ televizorių, esu gavusi ne vieną arbatos servizą, skėtį, vazą) ar sportinė apranga, siejama su maloniais prisiminimais (pačios pasisiūtą žolės riedulininkės sijonėlis). Daugelis informantų pabrėžė gautų prizų, kuriuose išgraviruotas varžybų pavadinimas, data ir jų pavardė, vertę. Įvairūs sporto praktikoje naudoti daiktai išsaugomi, pritaikomi prie namų interjero ir laikui bėgant tampa dar svarbesni (1965 m. šaudymo varžybose iškovojuoju I vietą ir buvau apdovanojtas simboliniu šautuvu su išgraviruota mano pavarde).

Sporto kolekcijų laikymo ir puoselėjimo motyvai labai skirtingi, jie 2 lentelėje apibendrinti kategorijomis ir subkategorijomis.

2 lentelė. Sporto kolekcijų puoselėjimo motyvai

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Dažniausiai	Profesija	<i>Siekiu kolekcionuoti ir demonstruoti treniruojamos komandos laimėtus prizus [10]; Sporto daiktų kolekcionavimas susijęs su profesija [205]</i>
	Pomėgiai	<i>Domėjimasi sporto šakos istorija, daiktų kolekcionavimą lemia pomėgiai [61]; Patinka gilintis į sporto pasiekimus praėityje, rinkti duomenis ir daiktinius paliudijimus [260]</i>
Vidutiniškai	Socialinis prestižas	<i>Daugelis kolekcininkų kolekcionuoja sau, o aš noriu, kad žmonės pamatytų sporto pasiekimus [19]; Garbinga ir svarbu savo sporto trofėjus Šiaulių arenoje rodyti kitiems [7]</i>
	Lojalumas	<i>Domėjimasis dviračių ir slidinėjimo sporto šakomis [3]; Dėmesys mėgstamos sporto šakos pasiekimams [5]</i>
	Smalsumas	<i>Įdomu kuo daugiau sužinoti apie krepšinio trenerius ir sportininkus [35]</i>
	Estetinis žavesys	<i>Sporto trofėjai teikia estetinį žavesį, svarbu juos rinkti ir išsaugoti [45]; Žavėjimasis sportininkų pasiekimais sužadino susidomėjimą sporto paveldu [137]</i>
Retai	Moksliniai tyrimai	<i>Sporto paveldo analizė ir įforminimas man labai svarbus dalykas [81]; Domiuosi ir renku sportininkų daiktinius prizus, prisiminimus, knygas, parašiau ne vieną mokslinį straipsnį [119]</i>
	Vertės suvokimas	<i>Įtakos kaupti kolekciją turėjo tai, jog sporto vertybės suvokimą išugdė tėvai [9]; Nes tai vertingas atsiminimas apie patirtus laimėjimus, pergales, komandą ir apdovanojimus [19]</i>

Dažniausiai sporto kolekcijai atsirasti įtakos turi vidiniai motyvai, siejami su informanto profesija (*sporto daiktų kolekcionavimas susijęs su profesija*) ar pomėgiais (*domėjimasi sporto šakos istorija, daiktų kolekcionavimą lemia pomėgiai*). Tyrimu nustatyta, kad mažiau svarbūs sporto kolekcijų kaupimo motyvai, išreikšti kategorija „vidutiniškai“, yra socialinis prestižas, lojalumas tam tikrai sporto šakai, visuomenės grupei, smalsumas, estetiškas žavesys. Kategoriją „retai“ suponuoja subkategorijos: moksliniai tyrimai bei vertės suvokimas, kurie atitinka ne tik kolekcionavimo, bet ir sklaidos priežastis.

Informantų sporto kolekcijų kaupimo ir saugojimo sunkumus, veiksnius, darančius įtaką sporto paveldo kolekcionavimo mastui ir sėkmei, rodo 3 lentelės duomenys.

3 lentelė. Nuomonės apie sporto kolekcijos kaupimo ir saugojimo sunkumus

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Labai svarbi	Išteklių, finansavimo trūkumas	<i>Trūksta finansinių išteklių [7]; Kai kurie prašo finansinio atlygio [32]; Svarbiausi finansiniai sunkumai [210]; Nėra tam skiriama lėšų [9]; Sudėtinga ir brangu įrengti specialias patalpas [69]</i>
Mažiau svarbi	Patalpų stoka	<i>Trūksta patalpų, nėra įrengtų vitrinų [17]; Vietos eksponavimui trūkumas [61]; Norėtųsi turėti atskirą patalpą [15]</i>
Iš dalies svarbi	Žinios ir kompetencijos	<i>Stinga eksponatų išsaugojimo ir tvarkymo žinių [9, 34]; Norėčiau sutvarkyti savo kolekcijas, bet stinga žinių ir neturiu su kuo pasikonsultuoti [155]</i>
	Įgūdžiai	<i>Trūksta įgūdžių sisteminant sukauptą medžiagą [10]; Bendradarbiavimo ir sutarimo stoka [54]; Daiktų suradimo ir įsigijimo sunkumai [9]; Neturiu fiziškai pažeistų sporto priemonių tvarkymo patirties [24]</i>
	Supratimas	<i>Asmenų nenoras dovanoti jiems svarbius daiktus [7]; Kiti kolekcininkai nenori keistis turimais keliais vienodais eksponatais [51]</i>

Tiriant veiksnius, darančius įtaką sporto paveldo kaupimui ir saugojimui, nustatytos tokios svarbiausios problemos: išteklių ir sporto kolekcijų tinkamam demonstravimui trūkumas. Ši teiginių subkategorija įvardijama kaip labai svarbi (*sudėtinga ir brangu įrengti specialias patalpas*). Mažiau svarbus probleminis kriterijus – patalpų stoka (*vietos eksponavimui trūkumas*) ar tinkamų sporto kolekcijų raiškai patalpų išnaudojimo galimybės. Kategorija „Iš dalies svarbi“ konkretinama žinių ir kompetencijų, įgūdžių bei supratimo subkategorijomis. Kolekcininkų nuomone, kita sukauptų eksponatų sklaidos problema yra ribotas bendravimas ir bendradarbiavimas (*bendradarbiavimo ir sutarimo stoka*), nenoras dalytis informacija (*kiti kolekcininkai nenori keistis turimais keliais vienodais eksponatais*), įgūdžių, patirties ir supratimo stoka (*trūksta įgūdžių*). Nustatyta, kad ryškiausia problema yra ne kolekcijų raiškai skirtų erdvių stoka, o jų eksponavimui reikalingos įrangos, lėšų techniniams darbams atlikti trūkumas bei pagalbinių darbuotojų, koordinatorių abejingumas. Visa tai lemia menką sporto kolekcijų sklaidą, sunkina

privaičių sporto kolekcijų išsaugojimą, neforemuoja jų savininkų profesionaliosios kolekcijų sisteminimo ir disponavimo.

2. Sporto kolekcijų saugojimo sąlygos ir sklaidos erdvės

Susisteminius anketinius duomenis, išanalizuotos sporto kolekcijų laikymo sąlygos, išsaugojimo galimybės, sklaidos erdvės, t. y. kaupimo, saugojimo ir demonstravimo aplinka (4 lentelė). Tai vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių sporto kolekcijų išsaugojimą ir raišką. Būtent jų egzistavimas bei tinkamas panaudojimas gali lemti kolekcijų prieinamumą visuomenei, nes sporto paveldo kolekcijų sklaida yra svarbi edukacine, kultūrine, mokslinė ir kt. prasmėmis. Sporto kolekcijų atsiradimą ir išsaugojimą labai veikia aplinka, tinkamos ar netinkamos patalpos.

4 lentelė. Sporto kolekcijų saugojimo ir sklaidos aplinka

Kategorijs	Subkategorija	Teiginiai
Vieta	Privati erdvė	<i>Sportui priskiriami daiktai yra visur; name, palėpėje, sandėlyje, spintoje, garaže, po lova [9]; Saugau trofėjus name esančioje dėžėje [45]; Sporto daiktai yra bute, kiti sodo name netoli Šiaulių [130]; Name esu įrengęs specialų kambarį „Privatų muziejų“ sporto trofėjams [16]; Mano sporto kolekcija saugoma seife [7]; Bute įrengiau kambarį-muziejų [10]; Tam neblogai tinka kaimo turizmo sodyba [64]</i>
	Darbo aplinka	<i>Sportininkų laimėti prizai laikomi sporto mokyklos „Atžalynas“ vitrinoje [5]; Darbovietėje nuolat atnaujinamas sporto kolekcijų standas [9]; Darbovietės stenduose esantys sporto prizai informuoja visuomenę ir garsina instituciją [10]; Futbolo akademijos patalpose yra sporto laimėjimų kolekcija [29]</i>
	Kita	<i>Įrengiau sporto trofėjų standą Radviliškio kavinėje „Savas kampas“ [214]; Muziejai, parodų salės, kavinės, viešbučiai, internetas, spauda, restoranai, gatvė, konferencijų salės puiki vieta rodyti sporto trofėjus [162]</i>
Formos	Radio laidos	<i>Esu dalyvavusi TV laidoje „Sporto studija“ [7]</i>
	Spauda	<i>Apie sporto paveldo kolekcininkų susitikimą rašė laikraštis „Lietuvos sportas“ [160]</i>
	Sporto renginiai	<i>Per šeimų sporto šventę esu matęs aviamodeliavimo sporto kolekcijų [97]; Pasvalyje per miesto šventę buvo surengta senų sporto lenktyninių automobilių paroda [19]</i>
	Televizija	<i>Mano sporto prizų kolekcija rodyta per LTV [10]</i>
	Internetas	<i>Demonstruoju sporto prizų kolekciją internato tinklalapyje [68]; Pranešimas apie sporto parodą buvo paskelbtas internete [64]</i>

Dalyviai	Treneriai	<i>Ne kartą regbio komanda apžiūrėjo sporto eksponatus trenerio namuose [150]</i>
	Mokytojai	<i>Apie komandos laimėtus prizus rajono laikraštyje parašė kūno kultūros mokytojas [101]</i>
	Sportininkai	<i>Esu matęs įspūdingą Lietuvos konkūrų čempiono B. Gutkausko sporto trofėjų kolekciją [170]</i>
	Žurnalistai	<i>Apie mano sporto kolekciją rašė Šiaulių krašto sporto žurnalistas [45]</i>
	Muziejininkai	<i>Dažnai parodose Dviračių muziejaus darbuotojas pristato V. Rimšaitės, R. Razmaitės ir kt. laimėtus trofėjus [163]</i>

Sporto kolekcijų sklaidos erdvės išreikštos „vieta“ kategorija suponuoja tris subkategorijas: „privati erdvė“, „darbo aplinka“ ir „kita“. „Privačios erdvės“ subkategorijos teiginiai rodo, kad dažnai sporto kolekcijų savininkai eksponatams skiria dalį gerai pritaiktų gyvenamųjų ar ūkinių patalpų. Tokiu būdu naudojama privati erdvė išplečia sporto kolekcijų sklaidos galimybes. Natūralu, kad asmenys, turintys nemažas gyvenamąsias patalpas, gali tinkamai laikyti ir kartu demonstruoti sukauptas sporto kolekcijas (*name esu įrengęs specialų kambarį „Privatų muziejų“ sporto trofėjams*). Kolekcijų turėtojai suvokia eksponatų laikymo sąlygų tinkamumą (*sporto vertybės yra saugiai ir tvarkingai sudėtos į lentynas*). Neretai tai būna sporto kolekcijai nepritaikyta privati valda – palėpės, sandėliai, garažai ir kt. (*sportui priskiriami daiktai yra visur, name, palėpėje, sandėlyje, spintoje, garaže, palovėje*). Dalis privačių sporto kolekcijų yra visiškai neprieinamos interesantams dėl netinkamo jų saugojimo vietos. Tikėtina, kad, sudarius tinkamas sąlygas privačių kolekcijų raiškai, šios problemos iš dalies išsispęstų.

Nemaža dalis sporto paveldo sukaupta specialiai eksponavimui pritaikytose valstybinių institucijų, nevyriausybinių organizacijų, įvairių švietimo įstaigų, mokslo ir studijų, įmonių, įstaigų ir kt. erdvėse (*darbovietės stenduose esantys sporto prizai informuoja visuomenę ir garsina instituciją*).

Ypač tinkamos sporto kolekcijos sklaidai, informantų nuomone, yra įvairios kitos erdvės (*muziejai, parodų salės, kavinės, viešbučiai, internetas, spauda, restoranai, gatvė, konferencijų salės puiki vieta rodyti sporto trofėjus*), kurias jie išnaudoja (*įrengiau sporto trofėjų stendą Radviliškio kavinėje „Savas kampas“*).

Apibendrinant galima teigti, kad informantai skiria šias svarbiausias sporto kolekcijų saugojimo ir sklaidos erdves: gyvenamosios arba ūkinės patalpos, įvairių įstaigų, organizacijų, klubų, specialiai eksponavimui pritaikytas valstybinių institucijų, nevyriausybinių organizacijų ar privačių įmonių erdvės, įvairių objektų interjerai ir eksterjerai.

Kategorijos „Sklaidos formos“ teiginių turinys atspindi žinių ir informacijos apie sporto paveldo kolekcijų egzistavimą bei sklaidą įvairovę. Dažniausiai naudojamos sporto kolekcijų sklaidos formos – tai spauda, televizija, radijas (*esu dalyvavusi TV laidoje „Sporto studija“*), internetas, kitos ryšio ir komunikacijos priemonės, sporto renginiai. Tokios informacijos sklaidos dalyviais paprastai tampa sportininkai, treneriai, mokytojai ar kt. sporto pedagogai, žurnalistai.

Analizuotos dažniausiai sporto paveldo egzistavimui kylančios grėsmės, priklausiančios nuo aplinkos ir laikymo sąlygų, kolekcionavimo patirties, požiūrio ir kt. aplinkybių, sisteminamos kategorijomis ir subkategorijomis (5 lentelė).

5 lentelė. Nuomonių apie grėsmes sporto kolekcijoms pasiskirstymas

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Dažniausiai	Netinkamos laikymo ir priežiūros sąlygos	<i>Kaupimą apsunkina blogos sąlygos ir patalpų trūkumas [54]; Kolekcija yra nepritaikytoje patalpoje, joje drėgna [52]; Blogai prižiūrima kolekcija [51]; Gali sunykti dėl blogos priežiūros, netinkamo saugojimo [13]; Gali pakenkti įvairūs pažeidimai [60]</i>
	Netinkamas sisteminimas	<i>Apskaitos nebuvimas, laiko tėkmės poveikis [64]; Tiksliai nežinau, kiek tokių eksponatų turiu [216]</i>
Pakankamai dažnai	Atsainus požiūris	<i>Visomis senienomis atsikračiau dažnai keldamasis į kitą gyvenamąją vietą [23]; Senus sporto prizus išmečiau [154]</i>
	Stichinės nelaimės	<i>Mūsų sporto klubo „Slikas“ kolekcija sudegė [217]; Mano apdovanojimus sudraskė šuo [93]</i>

Nuomonės apie grėsmes sporto kolekcijoms suskirstytos į dvi kategorijas: „dažniausiai“ ir „pakankamai dažnai“. Svarbiausios priežastys ir pavojai, kylantys sporto kolekcijoms, informantų nuomone, išreiškiami kategorija „dažniausiai“, atskleidžiama tokiomis subkategorijomis: „netinkamos laikymo ir priežiūros sąlygos“ (*kaupimą apsunkina blogos sąlygos ir patalpų trūkumas*), netinkamas sisteminimas (*tiksliai nežinau, kiek tokių eksponatų turiu*).

Kategoriją „pakankamai dažnai“ konkretizuoja dvi subkategorijos ir jas atspindintys teiginiai: atsainus požiūris (*senus sporto prizus išmečiau*) ir stichinės nelaimės (*mūsų sporto klubo „Slikas“ kolekcija sudegė*). Galima daryti prielaidą, kad kolekcininkai nežino, jog atitinkamos valstybinės institucijos yra suinteresuotos privačių sporto kolekcijų kaupimu ir išsaugojimu. Dėl šios priežasties nemažai vertingų privačių sporto kolekcijų sunaikinama.

Remiantis tyrimo duomenimis, galima skirti šias pagrindines grėsmes privačioms sporto kolekcijoms: netinkamas sisteminimas, netinkamos laikymo ir priežiūros sąlygos, atsainus požiūris į turimą kolekciją, nesugebėjimas tinkamai skirti išsaugojimo ir raiškos prioritetus turimų kolekcijų vienetams, atsižvelgiant į jų istorinę, mokslinę ir kt. vertę, informacijos stoka apie privačių sporto kolekcijų suvalstybinimą ir sklaidos galimybes.

Išskirtų grėsmių sporto kolekcijoms pasiskirstymas, informantų nuomone, patvirtina, kad kolekcijų laikymas ir eksponavimas privačioje aplinkoje yra nesaugus. Tam geriau tinka įvairių įstaigų ar kitų organizacijų patalpos, kuriose gali būti rengiamos sporto kolekcijų parodos. Privačios sporto kolekcijos, dažniausiai jų dalys, yra eksponuojamos įvairiuose sporto klubuose, sporto mokyklose, kitose ugdymo įstaigose bei organizacijose. Šiaurės Lietuvoje veikiantys sporto muziejai yra svarbios sporto paveldo kaupimo, saugojimo ir eksponavimo erdvės (6 lentelė).

6 lentelė. Šiaurės Lietuvoje veikiančių sporto muziejų žinomumas

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Labai gerai žinomi	Šiaulių dviračių muziejus	<i>Žinau Šiaulių dviračių muziejų ir jame ne kartą buvau [7]; Žinomas ir dažnai lankomas Dviračių muziejus [9]; Dviračių muziejuje lankiau parodą, skirtą Lietuvos dviračių sportui [1]</i>
	Šiaulių arenos sporto muziejus	<i>Puikus, modernus muziejus yra sporto arenoje Šiauliuose [7]; Apžiūrėjau sporto muziejų Šiaulių arenoje [19]; Informatyvus Šiaulių arenoje esantis muziejus [101]</i>
	Joniškio krepšinio muziejus	<i>Krepšinio muziejus yra mano gimtame mieste – Joniškėje [64]; Joniškį garsina krepšinio muziejus [213]</i>
Iš dalies žinomi	Radviliškio sporto muziejus	<i>Radviliškėje sporto arenoje atidarytas muziejus [161]; Radviliškio sporto muziejui paskolinau iškovotas taures, medalius, sertifikatą ir nuotraukas [143]</i>
Mažai žinomi	Kiti muziejai	<i>Esu buvusi Meškuičių gimnazijos sporto muziejuje [7]</i>

Pagal atsakymus į anketoje suformuluotą klausimą, nustatyta, kad informantai turi pakankamai žinių apie regiono sporto paveldo įstaigas (*informatyvus Šiaulių arenoje esantis muziejus*), kai kurie nurodo, kad jose ne kartą yra lankęsi (*jame ne kartą buvau*). Teiginiai rodo, kad kolekcininkai muziejuose yra rengę parodas ar jam paskolinę sporto kolekciją (*Radviliškio sporto muziejui paskolinau iškovotas taures, medalius, sertifikatą ir nuotraukas*). Informantų teigimu, gerai žinomi, dažnai lankomi yra Šiaulių dviračių. Šiaulių sporto arenos muziejai bei Joniškio krepšinio muziejus. Iš dalies žinomas Radviliškio sporto muziejus. Galima daryti prielaidą, kad žinomumą lėmė šios aplinkybės: ilgą laiką sporto paveldo institucijų Šiaurės Lietuvoje nebūta, ypač sparčiai jos pradėtos kurti tik pastaruosiu metu. Informantai beveik nemini kitų muziejų, esančių įmonėse, organizacijose, mokyklose ar kt. aplinkoje. Tai rodo, jog jie mažai žinomi.

Domėtasi, kaip informantai ateityje numato disponuoti sukauptą sporto kolekciją. Disponavimo ir sklaidos galimybių suvokimas išreikštas ir apibūdintas 7 lentelėje.

7 lentelė. Nuomonės apie sukauptos sporto kolekcijos disponavimą

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Dažniausiai	Perleisti palikuonims	<i>Ateityje sporto kolekciją dovanosiu palikuonims [7]; Perleisčiau palikuonims [10]; Palikti vaikams ir anūkams [32]; Kaip prisiminimą paliksiu šeimai [54]; Sporto kolekciją paliksiu sūnui [164]; Anūkams bus įdomūs močiutės sporto prizai [168]</i>
Dažnai	Kita	<i>Apie tai dar negalvoju [2]; Manau, kad sukauptas vertybes paliksiu sau [9]; Planuoju parduoti, siūlysiu Joniškio krepšinio muziejui [212]; Sutvarkysiu ir rengsiu parodas [68]; Laikinau paskolinsiu sporto muziejui [25]; Įkurti muziejų name [31]</i>
Retai	Padovanoti muziejui	<i>Sukauptą dviračių kolekciją padovanosiu miesto sporto muziejui [59]; Dovanosiu Šiaulių „Aušros“ muziejui [63]</i>

Nuomonės sugrupuotos į trijų lygių kategorijas – „dažniausiai“, „dažnai“ ir „retai“. Subkategorijos išryškina tendenciją, kad ateityje dažniausiai sporto kolekcija bus perleidžiama jų savininkų teisių paveldėtojams – vaikams, šeimos nariams ar giminėms (*paliksiu šeimai; anūkams bus įdomūs močiutės sporto prizai*). Kategorija „dažnai“ informantai nurodo, kad turimą sporto kolekciją profesionaliai sutvarkys (*sutvarkysiu ir rengsiu parodas*), kiti apie disponavimą ja ateityje dar negalvoja (*apie tai negalvoju*) ir tik nedaugelis asmenų numato dovanoti konkrečiam sporto muziejui (*dovanosiu Šiaulių „Aušros“ muziejui*), o tai rodo, jog tik mažuma kolekcininkų suvokia sporto paveldo valstybei ir visuomenei svarbą.

Išvados

1. Didelė sporto paveldo dalis egzistuoja kaip privačios sporto kolekcijos, sukauptos įvairiomis aplinkybėmis. Jų savininkai dažniausiai yra sportininkai arba su sportu glaudžiai susiję asmenys. Kolekcijų atsiradimas dažnai neplanuotas, susikaupia savaime, paprastai per ilgą laiką. Dažniausiai kolekcionuojami sporto trofėjai, prizai, sporto inventorius, ikonografinė medžiaga, dokumentai. Rečiau – sportinė apranga ir daiktiniai prizai. Kaupimą lemia pomėgiai, gyvenimo būdas, darbinė veikla. Dažniausi sporto paveldo kaupimo motyvai: pomėgiai, prestižas, smalsumas, estetiškas žavesys.

2. Sporto paveldo sklaidos erdvės: sporto muziejai, įmonių, įstaigų, organizacijų, mokyklų, privačių kolekcininkų, specialiai eksponavimui pritaikytos valstybinių institucijų, nevyriausybinų organizacijų patalpos. Skiriamos tokios kolekcijų sklaidos formos: spauda, televizija, radijas, internetas ir kitos ryšio ir komunikacijos priemonės, sporto renginiai.

3. Kolekcijų išlikimui kylančios grėsmės: netinkamos laikymo sąlygos ir patalpų stoka, abejingas visuomenės požiūris į sporto kolekcijas ir jų istorinės, edukacinės, mokslinės ir kultūrinės vertės nesuvokimas. Sporto paveldo išsaugojimą lemia kolekcionavimo esmės ir tikslų (tarpnacionalinių, nacionalinių, teritorinių) suvokimas, gebėjimas sisteminti, katalogizuoti, reklamuoti, propaguoti savo turimus eksponatus.

Literatūra

- Bitinas, B.; Rupšienė, L.; Žydzūnaitė, V. *Ko-kybinių tyrimų metodologija*: Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008.
- Kasperavičius, J. *Lietuvos TSR muziejai*. Vilnius: Mintis, 1968.
- Kasperavičius, J. *Lietuvos TSR muziejai*. Vilnius: Mintis, 1977.
- Keršytė, N. *Lietuvos muziejai iki 1940 metų*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2003.
- Keršytė, N. *Lietuvos muziejai. Pokyčiai ir tęstinumas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007.
- Cotton, K. *Applying Total Quality Management Principly to Secondary Education*, 2007 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-10-15]. <<http://www.nwerel.org/scpd/sirs/9/035.html>>.
- Mairesse, F. *Pasaulio muziejimas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-02]. <<http://www>>.

- bms.edu.lv/resources/2Muziejinimas-prancuz-LT.pdf>.
- Muziejiniai Vilniaus istorijos kontekstai. Keršytė, N. (sud.). Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2008.
- Ramanauskaitė, E. *Šiuolaikinės kultūros fenomenų tyrinėjimai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2002.
- Tamulaitienė, R. Kultūrinė atmintis Šiaurės Lietuvos sporte. *Žiemgala*. 2011, 1: 18–23.
- Vaitkaitytė, S. *Privačių sporto kolekcijų raiška Šiauliuose*. (Rankraštis). 2009.
- Staus, F.; Korbin, J. *Osnovy kachestvennogo issledovanija: obosnovannaja teorija, procedury i tehniki*. Per. S amgl. i posleslovie T. S. Vasiljevoj. Moskva, 2001.
- Waidacher, F. *Bendrosios muzeologijos matmenys*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2007.
- Worwick, F. The sustainability of sport heritage attractions: lessons from the Australian football league hall of fame. *Journal of sport tourism*. 2005, 10(4): 295–305.
- Worwick, F. Heritage, Nationalism, identity: the 1861– 62 England Cricket Tour of Australia. *International Journal of the History of Sport*. 2002, 19(4): 55–69.

SPORT HERITAGE: THE POSSIBILITIES OF SCATTERED SPACE AND PROTECTION

Stanislovas Norkus, Rytis Alūzas, Regina Tamulaitienė

Šiauliai University, Lithuania

Summary. *Sport heritage is analyzed in the article is an important source of physical culture and sport research that helps to specify, underlie and reconstruct the details of historical sport processes and events, determining their role, sense and significance in political and social cultural development of the state. Individual experience of sport heritage collection and protection is summarized through the analysis of scientific literature and empirical research; the forms of sport heritage actualization and protection are presented. The research data has been systemized, analyzed and discussed using classic content analysis.*

The society's attitude towards the collecting of sport objects is revealed in the article; the data of sport heritage motivation and attitude to the importance of collection and protection is systemized; the main tendencies of sport heritage collections saving, as well as the variety in local geographic territory, North Lithuania is determined. 275 informants (202 men and 73 women) participated in the research—citizens of Akmenė, Mažeikiai, Pakruojis, Pasvalys, Joniškis, Šiauliai, Kuršėnai, Radviliškis, Biržai regions and cities. Women formed 25,5% of respondents and men made up 74,5% of the sample.

The analysis of sport heritage collecting experience showed that most frequently people collect sport trophies, prizes, documents, sport inventory or iconographical material forming the major part of valuable objects. Material prizes and sport clothes are rare in collections of sport heritage. The motives of keeping sport collections and taking care of them are usually related to a profession or a hobby; they are seldom determined by the aspects of social prestige, loyalty, curiosity, aesthetic charm and, very seldom, by comprehension of value or scientific research.

The most popular ways and spaces of sport heritage scattering are studied in the article; the most usual dangers for sport heritage collections and state of disposal are determined. The category “place of scattering” demonstrates a big part of sport heritage collected specially for exposition in state institutions, non-state institutions, various educational institutions, research and study institutions, enterprises, organizations and other spaces. The possibilities of scattering of sport heritage collections are developed by private space that is frequently used for this purpose. The most frequent participants of sport collections’ scattering are coaches, teachers, sportsmen, journalists, museum workers. The most frequently used forms of sport heritage scattering are the following: radio, internet, mass media, sport events. The opinions about the dangers to sport collections are usually expressed in statements about inappropriate record and care, keeping conditions; careless keeping was indicated as one of the frequent dangers while natural disasters are one of the most seldom dangers for sport heritage collections.

The conclusions concerning the needs of sport heritage, keeping the environment suitable, the state of scattering and significance of possibilities, regulation and legalization are formed basing on conducted classic content analysis.

Keywords: *sport heritage, collection, sport, classic content analysis.*

Stanislovas Norkus, Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto Kūno kultūros ir sporto edukologijos katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptys: edukacinės inovacijos, ugdymo kokybė, sportininkų rengimo teorija ir didaktika.

Stanislovas Norkus, Šiauliai University, Faculty of Education, Department of Physical Culture and Sport Education, Associate Professor. Research interests: innovations in education, quality of education, theory and didactics of sportsmen training.

Rytis Alūnas, Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto Kūno kultūros ir sporto edukologijos katedros lektorius. Mokslinių tyrimų kryptys: sporto edukologija, įvairaus amžiaus sportuotojų fizinio ugdymo(si) tyrimai.

Rytis Alūnas, Šiauliai University, Faculty of Education, Department of Physical Culture and Sport Education, Lecturer. Research interests: sport education, research of physical training of sportsmen of various ages.

Regina Tamulaitienė, Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto Istorijos katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: sporto politika ir vadyba, sporto teisė, sporto filosofija, sporto edukologija.

Regina Tamulaitienė, Šiauliai University, Faculty of Humanities, Department of History, Associate Professor. Research interests: sport policy and management, philosophy of sport, sport education.